

HET NATUURRESERVAAT VAN HET ROOD KLOOSTER

Historisch en biologisch erfgoed

Er bestaat reeds een andere infofiche met de algemene beschrijving van het site van het Rood Klooster. Deze fiche belicht twee zones met een bijzonder statuut. Enerzijds het bosreservaat dat zich uitstrekt over een zestigtal hectare ten noorden van de eigenlijke site, langs weerszijden van de Tervuursesteenweg. Anderzijds het natuurreservaat bestaande uit de vijvers (met uitzondering van de visvijver), de Grote Flossendelle, de Sourdivallei en sommige taluds waarop een bijzondere, typische kalkbodemvegetatie groeit.

EEN VLEUGJE GESCHIEDENIS

De oorsprong van het Rood Klooster gaat terug tot de 14e eeuw. Priesters die op zoek waren naar een intensere beleving van hun religiositeit trokken zich toen als kluizenaars terug in het Zoniënwoud. In 1366 gaf de Hertogin van Brabant hen gronden in bruikleen alsook de toestemming om een kapel en enkele cellen te bouwen, waarschijnlijk niet ver van de "Keizerbron". Later stelden de monniken zich onder de regel van de heilige Augustinus en in 1373 maakten ze van de kluis een priorij. In 1385 kwam er een kerk in de plaats van de kapel.

Jarenlang droegen de Hertogen van Brabant en vervolgens de Bourgondische prinses met giften bij tot de ontwikkeling van het Rood Klooster. Zo bouwden de monniken verschillende kloostergebouwen met de uit het Zoniënwoud ontgonnen zandsteen en zand. Ze omheinden ze met een bakstenen omwalling die vandaag nog zichtbaar is. Ze ontgonnen een stuk van het woud en bewerkten er de aarde, legden de moerassen droog, plantten fruitbomen en wijnstokken aan en begonnen er groente en fruit te telen. Door het afdijken van de waterlopen creëerden de monniken kunstmatige vijvers, waarvan ze er een vijftiental aanlegden. Deze dienden als kweekvijvers en werden ook gebruikt om de watermolens te doen draaien.

Het Rood Klooster werd in 1572 geplunderd en deels verwoest. In de eeuwen erna vielen er het klooster verschillende restauraties te beurt. Met de afschaffing van de contemplatieve ordes door keizer Jozef II in 1784 kwam er stilaan een einde aan de religieuze geschiedenis van de plaats. De gebouwen werden vanaf dan gebruikt voor militaire en industriële doeleinden of als hotel. In 1910 werden ze door de Belgische staat overgekocht.

Sinds 1992 is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest eigenaar van de locatie. De Grote Flossendelle, de Sourdivallei en de taluds met kalkminnende vegetatie kregen in oktober 1990 het statuut van natuurreservaat. Acht jaar later kwamen daar ook nog de vijvers bij.

Onlangs werd er een belangrijke campagne afgesloten waarbij de oude gebouwen werden gerestaureerd in de geest van hoe ze waren in de 18e eeuw. Op zijn beurt heeft Leefmilieu Brussel zich toegelegd op de milieuaspecten van het project: het vroegere hydrografisch net restaureren, bepaalde zones ontginnen om er het landschap weer open te trekken en het landelijke karakter van voorheen in ere te herstellen, de omwallingsmuur en de toegangspoorten restaureren om zo opnieuw te komen tot het afgesloten geheel dat zo kenmerkend was voor religieuze complexen.

ALGEMENE BESCHRIJVING : RIJKE, IN HET ZONIËNWOUDE ZELDEN VOORKOMENDE BIOTOPEN

Het bosreservaat

Ten noorden van de voormalige priorij strekt het bosreservaat van het Rood Klooster zich over een zestigtal hectare uit. Het is erop gericht een bijzonder aanzicht in het Zoniënwoud te vrijwaren : het eikenbos met hyacint.

Vroeger werden de kuddes van de abdij van het Rood Klooster en met name de varkenskuddes naar het naburige bos gebracht, waar ze zich konden voeden met de overvloedig aanwezige wortels, knollen, zaaadjes, vruchten, kruiden en twijgjes. Met hun wroeten in de grond en vooral door hun uitwerpselen kwamen er mollen en wormen die in deze delen van het bos de grond mee hielpen omwoelen. Deze leemgronden zijn bovendien een beetje minder zuur dan elders. Naast deze bijzondere omstandigheden is er de aard zelf van het bosbestand: overheersend zomereik in een gemengd bos. In tegenstelling tot de beuk die veelvuldig in het bos voorkomt, laat de eik meer licht door. Dat bevordert de ontwikkeling van de struik- en graslaag.

Zelfs al bestrijkt het bosreservaat van het Rood Klooster slechts een relatief klein deel van het Zoniënwoud, toch is het belangrijk qua oppervlakte en wegens zijn uitzonderlijk rijke flora die er, einde april, gedomineerd wordt door een tapijt van wilde hyacinten.

Het natuurreservaat

Het natuurreservaat van het Rood Klooster ligt ingebed in de site van het Rood Klooster, zelf een onderdeel van het Zoniënwoud. Door de gewestelijke geografische grenzen en het profiel van de hellingen heeft het erg bochtige omtrekken.

Het reservaat wordt doorkruist door de Roodkloosterbeek die haar water betreft uit twee belangrijke bronnen in de Grote Flossendelle: de Bosgeestbron en meer stroomafwaarts, de Keizerbron. Stroomafwaarts neemt haar debiet toe door de toevoer van het water van enkele kleine bronnetjes gelegen aan de voet van de linkerflank van het valletje. De zone is erg vochtig omdat de watervoerende laag er aan de oppervlakte komt. Kleine tijdelijke poelen van enkele vierkante meter ontstaan hier en daar waar er gaten zijn (bijvoorbeeld waar de wortels van omgevallen bomen zich bevonden). Vroeger herbergde dit vochtige substraat tal van vijvers die vandaag de dag bij gebrek aan onderhoud opgevuld zijn. Nu groeit er een elzen-essenbos met een wirwar aan geulen en welig tierend, met elkaar verstrengeld dor en stormhout. Dit bos ziet er natuurlijk uit, alsof de mens er niet ingegrepen heeft. Het regenereert zichzelf en vormt een gunstig woongebied voor heel wat insecten, vogels, in holtes nestelende zoogdieren en, niet te vergeten, paddenstoelen.

Elders op de hellingen domineert het beukenbos. Nu eens met onderhout uit haagbeuk, dan weer, op de kalkgronden, met een zeer heterogeen en van hoogte wisselend bomenbestand (beuk, haagbeuk, berk, es, gewone esdoorn en Spaanse aak en in het onderhout hazelaren, mispel, eenstijlige meidoorn, clematis, gladde iep, ...).

Vroeger waren er heel wat vijvers in het Rood Klooster. Er blijven er nog 5 van over. De Molenvijver waarin gevist wordt, maakt echter geen deel uit van het natuurreservaat. Naast de Molenvijver en op het uiteinde van een zijdalietje ligt een cirkelvormige poel van ongeveer 300 m² met daarop gele waterlelies. Dit is de Clabotsvijver die werd uitgegraven door de monniken die aarde nodig hadden om er hun dijken mee te bouwen. De vijver betreft zijn water uit de watervoerende laag en vormt een belangrijk amfibieënreservoir.

Daar waar de monniken vroeger zand en kalkhoudende zandsteen ontgonnen, kwam er een voor het Zoniënwoud unieke vegetatie tot stand: struikgewas en zogenaamde "calcifiele en thermofiele" stukjes grasperk, m.a.w. bevorderlijk voor planten die voor hun groei nood hebben aan warme, droge, kalkhoudende grond.

OPMERKELIJKE FAUNA EN FLORA

Het bosreservaat

De zomereiken van het bosreservaat van het Rood Klooster komen van aanplantingen. Er gaat een buitengewoon belangrijk ecosysteem mee gepaard: vogels, insecten, paddenstoelen en, dankzij de vroeger bewerkte grond, een zeer uitbundige flora. Deze bestaat voornamelijk uit wilde hyacinten en bosanemoontjes, speenkruid, grote muur, klaverzuring, salomonszegel en, zelden voorkomend in het Zoniënwoud, narcissen. In de lente zorgt deze flora voor een kleurrijk bloementapijt, waarin het blauw van de wilde hyacint overheerst. Onder de grassen valt het bosgiestgras op.

Het weze nog eens gezegd: wil men dit unieke patrimonium in ere houden en in goede staat aan de volgende generaties doorgeven, dan blijft men op de wegen en plukt men geen planten.

Het natuurreservaat

Op en rond de vijvers vindt men de rijke en gediversifieerde vogelfauna van het Rood Klooster. De reiger, de ijsvogel, de wilde eend, de meerkoet, het waterhoentje en ook de fuut komen er regelmatig nestelen. Deze laatste komt af op de takken of bomen die in de vijver gevallen zijn en die men daar trouwens om die reden laat liggen. De soort heeft ze immers nodig om er zijn drijvende nest op te bouwen. Andere vogels doen de plek meer sporadisch aan (om de winter door te brengen of om simpelweg voedsel te vinden). Tot deze categorie horen de tafel- of kuifeend, de slobbeend, de krakeend of de dodaars die nood heeft aan heel veel voedsel uit het water. De mandarijneend vindt men ook terug in het Rood Klooster, maar dan in de boomrijke delen van de site, waar ze -in een gat in de boom of op enkele meter hoogte- een nestplaats vindt. In de rietkragen neemt men de kleine karekiet waar.

In het reservaat komen ook exotische soorten voor: de Canadese gans en de Nijlgans. Om de schade aan de vegetatie evenwel te beperken wordt er strikt toegezien op hun aantal.

In de vijvers zit er erg veel vis: karper, voorn, riviergrondel, baars, snoek, rietvoorn, snoekbaars, brasem, kroeskarper, zeelt, ... De bittervoorn, een Europees -in het kader van Natura 2000- beschermd visje, werd dan weer waargenomen in de Clabotsvijver.

Met zijn vochtige karakter is het reservaat (vijvers, poelen en stukken onder water in de Grote Flossendelle) uiterst geschikt voor amfibieën. De gewone pad en de bruine kikker zijn de meest verspreide soorten en planten zich in elk water voort. Niet zelden observeert men er ook de alpenwater-, de vinpoot- en kleine watersalamander.

Op de site van het Rood Klooster werden er 13 vleermuissoorten waargenomen. Ze vinden er voedsel in overvloed en voldoende schuilplaatsen. Naast de dorre bomen zijn er immers de kelders, zolders en vlieringen van de oude gebouwen die speciaal voor hen werden ingericht.

Het stroomopwaarts van de vijvers gelegen vochtige bos bestaat uit elzen en essen. Sommige ervan staan met hun basis voortdurend in het water. Aangezien het hier gaat over stromend en dus zuurstofrijk water passen ze zich perfect aan dit milieu aan. In dit bos staan er ook grauwe abelen, zomereiken (ze kunnen tegen tijdelijke overstromingen), zoete kersen en tal van struiken (wilgen, clematis, spint, ...). Op de bodem groeien er reuzenpaardenstaart (een grasachtige die al in het Carboon bestond), paarbladig en verspreidbladig goudveil, verschillende zeggesoorten, watermunt, moerasvergeet-mij-nietje, beekpunge, ...

De calcifiele en thermofiele grasstukken op een zuidhelling van het reservaat spreiden een mozaïek van voor het Zoniënwoud zeer zeldzame soorten tentoon: verschillende types van orchideeën, spekwortel (een zeer zelden voorkomende slingerplant die vroeger gebruikt werd voor kompressen, hier op de noordgrens van zijn verspreidingsgebied), ruig klokje, belladonna, steenanjer, mispel, ... Men ziet er insecten die horen bij de typische vegetatie voor warme en kalkhoudende bodems en ook al eens een hazelworm of een levendparende hagedis.

Een erg steile helling -zichtbaar vanaf de parking van de visvijver- biedt de ideale zure ondergrond voor heide (heel erg zeldzaam in het Zoniënwoud). Om de heide meer armslag te geven werd de talud bewust van het struikgewas ontdaan.

BEHEERSPRINCIPE

Het bosreservaat

Het beheer van het bosreservaat van het Rood Klooster is georkestreerd. Er vinden met andere woorden verschillende werkzaamheden plaats om de interessante eigenschappen van dit gedeelte van het Zoniënwood te bewaren. Zo wordt er een maximum aan oude eiken overeind gehouden. Op andere plaatsen, in jongere eikenbestanden, werkt men de ontwikkeling van de mooie exemplaren in de hand door te zorgen voor open plekken. Om te vermijden dat er op een bepaald ogenblik ontwikkelingsstadia zouden ontbreken, behoudt men in deze zones bomen van verschillende leeftijd.

Binnen het jonge bomenbestand perken de bosbeheerders eveneens bewust de ontwikkeling van de Amerikaanse vogelkers in. Deze exotische soort zorgt immers voor veel schaduw en verhindert zo dat plaatselijke soorten in bloei komen en natuurlijk regenereren. Als er bijgevolg open plekken moeten worden gecreëerd, komt de Amerikaanse vogelkers dan ook als eerste aan de beurt om te worden gekapt.

Om de flora niet te laten lijden onder hun ingrepen dienen bosbeheerder zich in het bosreservaat aan zeer strikte -striktter dan ergens anders- reglementen te houden.

Het natuureservaat

Vroeger waren er veel meer vijvers in het Rood Klooster. Vanaf de Grote Flossendelle tot aan de huidige Herman Debrouxlaan en de Woluwe vormden deze kunstmatige, door de priorijmonniken aangelegde vijvers een langgerekt, ononderbroken kralensnoer. Door de minder steile en minder schaduwrijke oevers en het heldere water, kwam er een welige waterplantengroei tot ontwikkeling. Het huidige beheer van de vijvers en hun onmiddellijke omgeving wil opnieuw komen tot de toestand die er voorheen was, toen de Brusselse vochtige valleien meer open waren. Dit is gunstiger voor watervogels die, door een open zicht op de omgeving, zich gemakkelijker van het ene naar het andere watervlak verplaatsen.

In deze context worden de vijvers van het Rood Klooster regelmatig drooggelegd. Zo raakt men het overvloedige aantal vissen kwijt, in het bijzonder de karpers en andere woelvissen die het water troebel maken. Een goede waterkwaliteit is immers noodzakelijk voor de ontwikkeling van de watervegetatie die op haar beurt de lokale fauna in de hand werkt.

Vanuit eenzelfde optiek werden de oevers van de vijvers zacht glooiend heraangelegd zodat de vegetatie er aan een stuk door kan groeien, vanaf de vaste grond tot in het water. Nu en dan grijpt men in om het groeien van bomen op deze oevers tegen te gaan. Bomen geven immers schaduw en dat is weinig bevorderlijk voor de ontwikkeling van de water- en helofytvegetatie (wortels onder het water en het bovenste gedeelte in de lucht).

Om vertrapping te vermijden, de vegetatie te beschermen en de fauna niet te verstoren zijn de vijveroevers meestal omheind. Op de grote Clabotsvijver en de grote Lange Grachtvijver werden er wel observatiepontons aangelegd.

Sinds 1990 wordt het bos stroomopwaarts van de vijvers, in de bovenloop van de Roodkloosterbeek niet meer geëxploiteerd. Met de bedoeling het in stand te houden, worden er geen ingrepen meer gepland.

Jaarlijks maait men de calcifiele en thermofiele grasperken en om het open karakter van de plek te bewaren wordt het maaisel afgevoerd. Een al eens gevaarlijke en zware taak, zo blijkt, omwille van het reliëf. Leefmilieu Brussel denkt er dan ook aan om in de plaats ervan enkele Ardeense schapen uit te zetten.

GROENE RUIMTEN IN DE BUURT

- Ten noordwesten: de Jean Massarttuin, het domein van Hertoginnedal en de Mellaertsvijvers
- Ten westen: het Bergogepark
- Ten zuiden en oosten: het Zoniënwood
- Ten zuidwesten: het Seny- en het Ten Reukenpark
- Ten zuiden: het Dry Borren-natuureservaat.

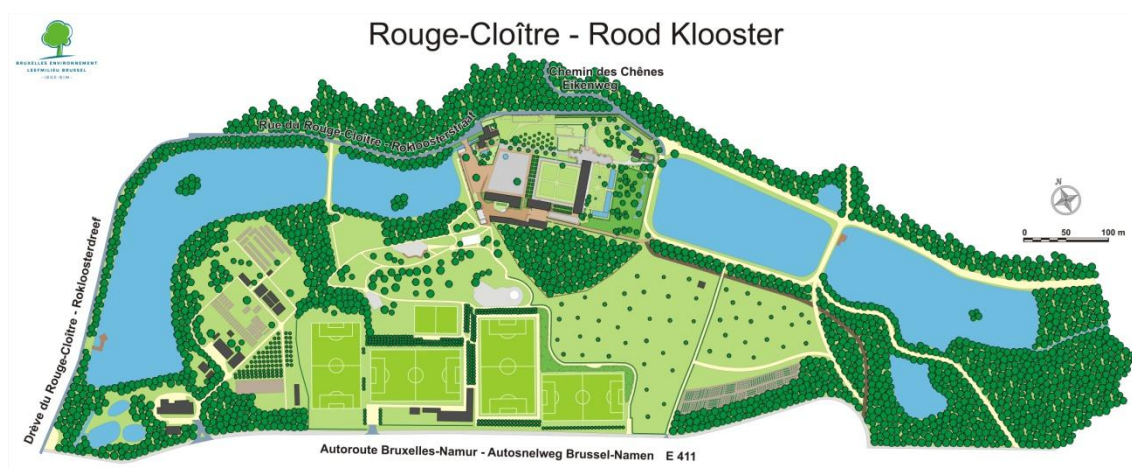
Oppervlakte: 85 hectare (25 hectare voor het natuurreservaat, 60 hectare voor het bosreservaat)

Typologie : gewestelijk natuurreservaat en gewestelijk bosreservaat

Eigenaar: Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Beheer: Leefmilieu Brussel

Bescherming : het bosreservaat van het Rood Klooster werd opgericht door het besluit van 25 november 1990 (40 hectare) en uitgebreid tot het eikenbestand rondom het Rood Klooster met het besluit van 27 september 2007 (+ 20 hectare). Het besluit van 25 oktober 1990 en dat van 10 december 1998 legden de grenzen van het natuurreservaat vast.

PRAKTISCHE INFORMATIE

OPENINGSUREN

Het bosreservaat van het Rood Klooster is steeds toegankelijk maar het is er verboden de wegen te verlaten.

CONTACT

Een vraag, een probleem ? U kan zich wenden tot de boswachters die het Zoniënwoud doorkruisen en meer in het algemeen tot Leefmilieu Brussel : 02/775 77 38 voor de bosdienst of 02 / 775 75 75 voor de infodienst, info@leefmilieubrussel.be

UITRUSTING

Informatieborden, vlonders in de Grote Flossendelle en in nabijheid van de bronnen, bruggetje over de beek, observatiepontons op de grote Clabotsvijver en op de grote Lange Grachtvijver.

ER GERAKEN

Het Rood Klooster ligt op het grondgebied van de gemeente Oudergem en kan bereikt worden via de Waversesteenweg en, enkel voor voetgangers, langs de Roodkloosterstraat.

BEREIKBAARHEID ANDERVALIDEN

Probleemloos.

OPENBAAR VERVOER

Metro 5 (halte Herrmann-Debroux)

Tram 94 (halte Herrmann-Debroux)

Bus 72 (halte Roodklooster), 41 en 94 (halte Hermann-Debroux)

Bus TEC 341, 345, 344, 348, E, Conforto en bus De Lijn 343 en 349 (halte Rouge-Cloître/Roodklooster).

MEER INFORMATIE

- De brochures en folders van Leefmilieu Brussel:
 - [het Zoniënwoud](#)
- Meer info over [de Brusselse reservaten](#)
- Meer info over [Natura 2000](#)
- Meer info over [de Groene wandeling](#)
- Meer info over [het Groene en het Blauwe netwerk](#)
- De website van [het Platform Zoniënwoud](#)
- De website van [het Zoniënwoud](#)
- De atlas van de [amfibieën en reptielen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#)

